

El futur ja és aquí?

Lectura de quatre obres distòpiques
dels segles XX i XXI

Janira Rodríguez Valero

26/01/2017

Literatura castellana

José Luis Cantón

Índex

1. Introducció.....	4
2. Metodologia i objectius.....	5
3. Una recerca conceptual	6
3.1. La ciència-ficció.....	6
3.2. El futurisme.....	7
3.3. La distopia.....	8
4. Una recerca literària	10
4.1. <i>Un món feliç</i>	10
4.2. <i>1984</i>	14
4.3. <i>Els androïdes somnien xais elèctrics?</i>	18
4.4. <i>El Cercle</i>	21
5. Algunes relacions entre les obres	26
6. Conclusions.....	28
Bibliografia i webliografia.....	29

1. Introducció

Vaig seleccionar aquest treball perquè incloïa alguns dels temes que més m'agrada tractar: sociologia, filosofia, antropologia, política i literatura.

M'ha resultat interessant perquè he pogut comparar els problemes i la mentalitat de diferents èpoques, alhora que m'ha enriquit culturalment, he après nous conceptes i he adquirit diferents punts de vista respecte un mateix tema.

Tot i haver escollit i gaudit aquest treball, la part més difícil ha estat la de llegir les obres, ja que introdueixen conceptes ficticis que m'he d'imaginar alhora que segueixo la trama.

Una possible continuació d'aquest treball podria ser comparar aquestes obres amb el suport cinematogràfic, o aprofundir-lo amb més obres d'aquesta temàtica (com podria ser *Fahrenheit 451* o *Silent Green*).

Vull agrair el Programa *Argó*, per seleccionar-me per participar durant tres setmanes a la Universitat Autònoma de Barcelona, cosa que ha estat de gran ajuda per a la meva recerca del treball. També donar les gràcies al meu tutor, José Luis Cantón, per facilitar-me els recursos de lectura, i també a Esteban de Andrés per deixar-me el seu ordinador per dur a terme aquest treball.

2. Metodologia i objectius

Aquest treball consta de l'anàlisi de quatre novel·les futuristes de ciència-ficció de caràcter distòpic dels segles XX i XXI.

Els quatre llibres a analitzar són *Un món feliç* d'Aldous Huxley; *Somien els androïdes xais elèctrics?*, de Philip K. Dick; *1984*, de George Orwell i *El Cercle*, de Dave Eggers.

Aquesta elecció ha estat triada, primerament, perquè cada llibre està escrit a una època diferent i, per tant, podem veure com es pensava a cadascun d'aquests moments de la història. Després, per la temàtica: els quatre llibres tracten temes diferents: *Un món feliç* treballa el capitalisme, *Somien els androïdes xais elèctrics?* tracta el tema dels androïdes, *1984* parla del comunisme i *El Cercle* està més adreçat a la tecnologia.

Primerament hi ha una recerca sobre aquests els conceptes *ciència ficció*, *futurisme* i *distòpia*; després es fa una ressenya de cada una d'aquestes novel·les; i, darrerament, una posada en comú d'aquestes obres.

La ressenya de cada llibre inclou la biografia de l'autor i uns apunts sobre l'època de cada obra, un breu resum de la història, però, el més important, les característiques que els autors atorguen de cara al futur i el seu reflex a la nostra societat d'avui.

L'objectiu final és veure si les obres futuristes d'anys enrere han complert les seves prediccions, o si estan en camí de fer-ho, i introduir una reflexió sobre els aspectes més importants que afecten a la nostra societat actual.

3. Una recerca conceptual

En aquest apartat es farà una breu explicació de tres conceptes clau que defineixen la literatura de les obres: ciència-ficció, futurisme i distopia. Aquests conceptes són rellevants ja que les quatre novel·les són de caràcter fictici, amb previsions del futur des d'un punt de vista negatiu.

3.1. La ciència-ficció

És un gènere literari sorgit a la dècada del 1920 que es basa en suposades hipòtesis que es poden arribar a complir al futur. També ha estat anomenada "literatura d'anticipació", ja que aquesta anticipa conceptes científics i tecnològics.

Aquest gènere no és filosofia, però sí que té un sentit filosòfic, ja que intenta respondre les preguntes respecte al futur. Una de les seves principals característiques és la capacitat de crear escenaris que puguin dur a terme debats filosòfics, socials o científics sobre la naturalesa de l'home i la societat, així plantejant dubtes o buscar respostes.

Els temes que es solen tractar en aquestes novel·les o pel·lícules són l'origen de l'Univers, el llenguatge (inclou temes com idiomes extraterrestres, evolució dels idiomes, etc.), militarisme (estratègies de guerra, armes..), universos paral·lels, religió, l'apocalipsi, el post humanisme o la sociologia. En moltes tracta un tema important: els viatges. Poden tractar temes com els viatges a altres planetes, l'exploració espacial, o, sobretot, els viatges en el temps.

En quasi totes les obres de ciència-ficció solen aparèixer personatges productes de les intel·ligències artificials, andròides (robots), clons, vida extraterrestre, mutants, herois, i els més típics: un professor boig i un detectiu.

La ciència-ficció intenta predir el futur en un món possible i per això ha de complir dos requisits: ha de ser coherent i plausible. És a dir, ha de relatar la realitat com per assumir que és ficció, però no pot incloure cap element

sobrenatural. Per exemple, Jules Verne, que va predir la construcció dels coets espacials o els submarins. Per tant, és un gènere projectiu: imagina un món possible, però amb marques de ficcionalitat (elements que delaten que no és real).

Els personatges, a banda de tenir peculiaritats com les esmentades anteriorment, solen presentar anomalies físiques o mentals, com ara modificacions genètiques, ampliació de la intel·ligència, poders especials (per exemple, invisibilitat o teletransportació) , prolongació de la vida (en alguns casos immortalitat), eliminació o creació de records o poders mentals, com podrien ser telepatia, clarividència o telecinesi.

La tecnologia té un paper important en aquest gènere literari. Va sorgir al període en el qual la ciència i la tecnologia eren com una eina reformadora d'un món imperfecte i això va fer que la seva visió cap al futur fos utòpica. Alguns elements que poden aparèixer en aquestes obres són, per exemple, cotxes voladors, robots o armes: elements típics del futurisme.

En les novel·les llegides, d'entre totes les característiques esmentades, en destaquen els clons i les modificacions genètiques (*Un món feliç*); el tema del llenguatge i la eliminació de records (*1984*); i els viatges a altres planetes i intel·ligències artificials (*Somien els andròides xais elèctrics?*).

3.2. El futurisme

A finals del segle XIX i a principis del XX, la societat va patir una sèrie d'alteracions que van acabar esdevenint una crisi: el desenvolupament de la civilització industrial, la composició d'un nou ordre social, l'arribada de les màquines, els grans descobriments científics , l'impuls de les noves ideologies i el desenvolupament de les comunicacions, sobretot respecte als viatges. Així doncs, les arts buscaven noves formes de rebel·lió mitjançant idees de procedències diferents que es van combinar en noves unitats que eren de gran importància per a tots els àmbits humans.

L'autor futurista ha de fer desaparèixer el sentimentalisme, i se li exigeixen totes les bogeries que se li passen pel cap. Tot artista pot crear un nou art barrejant les tècniques artístiques presents i futures.

El futurisme defensa la velocitat perquè és natural i pura, mentre que la lentitud té per essència l'anàlisi racional. Així es destrueixen els anteriors conceptes de "bé" i "mal", passant a ser la velocitat el bé i la lentitud el mal. Marinetti assumeix la velocitat de l'automòbil amb el cervell humà, que no es conforma amb el present, sinó que va cap el futur.

Sabem que les novel·les treballades són de caràcter futurista, no tant per l'ambientació al futur, com per, sobretot, aquesta estètica de plantejar el futur com a mecanitzat i per les crítiques polítiques.

3.3. La distopia

Una distopia o antiutopia és una utopia indesitjable: una utopia en la qual la societat ideal és narrada des del pessimisme. Normalment sorgeixen d'una tendència nova a la qual el autor li veu perill si es duu a terme de manera extrema, així fa que sigui un gènere amb crítica social, però sobretot, política. José María Medino, Premio Nacional de Narrativa de 2013, defineix la distopia en l'antologia de relats distòpics *Mañana todavía* (Fantscy) com la «representación imaginaria de una sociedad futura con características negativas que son las causantes de la alienación moral» [Morán 2014].

La distopia es va separar de la utopia quan en el sentit que apareixen petits atacs cap a la societat. Al Renaixement, la distopia ja era una temàtica considerada gènere i es va separar el seu objectiu del de la utopia.

Es pot dividir en dos tipus: les pures, que estan basades en sistemes polítics, socials, etc. en contra dels quals l'escriptor lluita; i les indirectes, en les quals no té res a veure les idees de l'escriptor amb el sistema plantejat. Les obres posteriorment analitzades són distòpiques pures: preveuen el futur amb una base política existent, i normalment criticada.

Els temes que es solen tractar els principals llibres d'aquest subgènere són el masclisme, el militarisme, la contaminació, la superpoblació, la industrialització, els sistemes totalitaris junts amb l'opressió i les guerres mundials. Normalment es caracteritzen per l'abolició de la privacitat, la cultura i la llibertat; i l'avenç de la ciència i la tecnologia per controlar les persones.

Aquest gènere és diferent a la ciència-ficció perquè aquesta no ha de ser sempre negativa. La distopia, però, pot plantejar el futur escrit com a positiu, feliç, però sempre queda clara la crítica negativa per part de l'autor.

És el tema de les recerques conceptuals que protagonitza en aquest treball, ja que la principal característica de totes les novel·les és la seva visió pessimista de cara al futur que es predeia.

4. Una recerca literària

Aquest és l'apartat principal, en el qual hi ha la ressenya de quatre obres molt populars en la història de la literatura distòpica.

4.1. *Un món feliç*

L'autor d'aquest llibre és Aldous Huxley (1894, Anglaterra), fill d'una família adinerada que va estudiar literatura a Oxford. Quan ell era petit la seva mare va morir i el seu germà es va suïcidar, això va marcar el seu posterior escepticisme i pessimisme. Va ser poeta i novel·lista amb la peculiaritat que utilitzava la ironia sempre que podia. Respecte a la política, es considerava a si mateix anarquista, i sempre va criticar els intents d'uniformitzar la societat per mans dels grans dictadors i organitzadors de l'ordre, ja que creia que cada persona era completament diferent. A principis de la dècada de 1930 comença a viatjar pel món, la qual cosa li permet conèixer diferents cultures i concepcions del món. A finals d'aquesta dècada adquireix un sentit místic, identificat cada cop més amb la filosofia oriental (no-violència, autodomini de la ment...). Finalment va morir en 1963 de càncer.

El llibre va ser escrit a 1932, època de crisi mundial, i, en la qual, Hitler, Franco i Mussolini encara no eren els grans feixistes, però, sobretot Hitler, ja estava cada cop més a prop de ser-ho. Un any després es va convertir en el dictador nazi alemany.

La societat relatada és tecnològicament avançada, sense guerres, pobresa ni infermetats; però sense haver-hi art, filosofia, ciència ni literatura. També han quedat eliminats el concepte de família i la diversitat cultural.

El primer concepte que explica és com neixen les persones: no són fills/es de pare i mare, són creats a un laboratori, a partir d'una sola mostra poden néixer fins a 96 nens/es. Segons neixin més o menys en una mateixa concepció, són anomenats alfas (els superiors), betes, gamma, delta o èpsilon (els inferiors): aquesta és la única diferència entre les persones. Però, tot i ser èpsilon els

menys prestigiosos, un lema molt important al llarg del llibre és que totes les persones són imprescindibles per la societat. Quan són nadons els hi apliquen teràpies com, per exemple: els hi donen roses, i ells riuen i es posen contents, però li sotmeten descàrregues elèctriques perquè associïn la naturalesa com a dolenta. Al llarg de la seva vida utilitzen la hipnopèdia (frases repetides moltes vegades mentre dormen) perquè tots pensin el mateix respecte la societat.

S'ha alliberat completament el sexe, de fet, els habitants mengen xiclets amb hormones sexuals. La seva droga és el soma, i és gairebé obligatori prendre-la. De fet, són molt freqüents les orgies amb soma. Els esports són tecnolitzats, com ara el "golf electromagnètic", i tots els vehicles són voladors. La més habitual activitat de lleure és anar al "cine sensible": un cinema al qual, mitjançant un objecte, pots sentir les sensacions dels actors durant la pel·lícula.

Totes les persones del planeta viuen a l'Estadi mundial, tret d'algunes zones poc evolucionades econòmicament que són reserves salvatges. Aquest va ser creat per Ford, un ésser al qual consideren com a superior i que adoren (en cap moment l'anomenen déu).

El protagonista de la història és Bernard Marx, un alfa-més que no està d'acord amb la societat, i per tant no realitza les activitats habituals. És més llest que la resta, però també una espècie d'inadaptat social, i això sumat a que el seu físic és inferior als de la seva casta, el converteix en desgraciat.

Després hi ha Lenina, la ciutadana exemplar: actua conforme la societat vol, però no té cap llibertat de pensament. Tot i així ella, al igual que la majoria de la població, és feliç.

Ambdós personatges van a la reserva Malpaís: lloc on són enviats els fills i les filles de pare i mare (minoria de casos en els quals fallen els mètodes anticonceptius). Allà coneixen a un tercer personatge important: El Salvatge, un home de religió cristiana que, a diferència de la resta de persones, coneix la literatura, concretament Shakespeare. L'anomenen així perquè no coneix cap dels conceptes de la societat anglesa.

El Salvatge diu que la felicitat és artificial, i es nega a formar part d'aquesta societat, anant-se a viure sol a un lloc allunyat de la civilització. Un dia acaba prenent soma i fent una orgia, i al dia següent al despertar-se, decideix suïcidar-se.

«Però jo no vull la comoditat. Jo vull a Déu, vull la poesia, vull el veritable risc, vull la llibertat, vull la bondat. Vull el pecat. Reclamo el dret a ser desgraciat.» [Huxley, 1932]. Aquest és un fragment citat pel Salvatge, intentant convèncer la gent que obrin els ulls i es rebel·lin en contra del sistema. Ell no creu en la felicitat eterna, sinó que defensa que també és important patir.

L'Estadi es va crear al 1908, que és l'any en què va sortir a la venda el primer cotxe de model Ford. De fet, el nom del fundador és homòleg del magnat automobilístic: el "déu" de la novel·la, degut a que el model econòmic que hi havia a la època era el capitalisme, i l'autor pretenia reflectir la necessitat de la gent dels automòbils comparant-la amb els déus, que, per als religiosos, són qui els guien durant la seva vida. És, clarament, una crítica al sistema capitalista, ja que, a més a més, tots els plaers gratuïts estan prohibits, el que afavoreix el consumisme.

La reserva és la franja territorial més pareguda a la nostra societat. Per exemple: el Salvatge explica que quan una dona manté relacions sexuals amb més d'un home és menyspreada; o que la religió i la cultura tenen un paper fonamental a aquesta societat. És l'oposat als ideals de la societat de *Un món feliç*, és el lloc on hi van les persones "diferents" que no tenen la mentalitat que és imposada a la resta.

Els noms Bernard Marx i Lenina Crowne, són clarament influenciats pel dirigent del comunisme Karl Marx i pel seu representant polític Lenin. Però, els personatges són completament oposats: segurament sigui una crítica per part de l'autor dient que Karl Marx pensava diferent a la resta, però Lenin realment era igual que tots els capitalistes de l'època.

La societat representada és, per una banda, anarquista: no existeix la família, ni la repressió sexual, ni el masclisme, etc. Però d'una altra banda, té un punt de vista autoritari: els diferents tipus de persona (alfes, gammes...) representen la jerarquia social, i l'adoració a Ford representa l'obediència cega als déus o al monarca. La pèrdua de la cultura, la literatura y l'art a la novel·la significa l'eliminació de la imaginació dels personatges: els llibres que poden llegir són exclusivament d'informació, no poden llegir literatura perquè això significaria crear idees fictícies, i tot allò que no sigui real no és natural.

En aquesta novel·la, a banda del capitalisme i la religió, Huxley critica una sèrie d'idees: que l'ús de la tecnologia controla la gent i que la llibertat sexual acabarà destruint l'amor. La crítica més clara és la idea que per ser feliç, la societat ha de ser manipulada de manera que la llibertat d'expressió, el pensament i les emocions quedin eradicades.

Aquesta societat es pot descriure utilitzat el mite de la caverna de Plató: Hi ha els presoners, que són els ciutadans (ja siguin alfes, betes, gammes...), ja que l'únic que veuen són allò que els governants volen que vegin. Un home que surt d'aquestes ombres seria Bernard Marx, ja que té criteri davant les coses; i un home que ha sortit a la llum del Sol seria John (el Salvatge), ja que és capaç de veure com tota la resta viu en la mentida creada per altres persones; però quan intenta transmetre-ho als demés, el prenen per boig i n'intenten fer experiments amb ell.

És evident que cap predicció no ha estat complida, ja que així doncs s'hauria esbrinat el futur, però sí que hi ha versemblances entre alguns aspectes relatats i algunes veritats d'avui dia.

Per exemple, el soma: no hi ha cap droga acceptada legal i socialment, però el cafè o el tabac en serien exemples de substància que alteren l'organisme i és completament acceptable. També ho podria ser l'alcohol, ja que el més típic a l'anar de festa és beure. O, fins i tot, les píndoles que recepten als nens que no són considerats del tot normals, perquè s'adaptin amb més facilitat, o les píndoles antidepressives. Després hi ha els porros (cànnabis), que tot i no estar

acceptats legalment, sí ho estan socialment, de fet, és molt habitual en adolescents.

A la novel·la és completament abolida la repressió sexual, de fet, és poc prestigiós no mantenir diversitat de relacions amb diversitat de persones. Això s'ha complert relativament, tenint en compte que abans la repressió sexual era molt gran, i avui dia ho és menys (però encara ho és).

Les teràpies aplicades als nadons i la hipnopèdia bàsicament tenen com a objectiu imposar als nens i nenes allò que és correcte. Això és el que fan els pares quan els nens i nenes són petits/es: imposen la seva manera de pensar perquè el seu fill/a pensi de la mateixa manera.

L'engendrament de laboratori avui dia és possible: mitjançant la fecundació *in vitro*. Però l'aspecte més important és que, d'alguna manera, es pot escollir com naixerà el teu nadó: pots escollir que el donant de semen sigui ros, intel·ligent, alt... I també hi ha l'opció d'avortar si saps que naixerà amb algun tipus de deficiència o malformació.

4.2. 1984

L'autor és George Orwell, pseudònim d'Eric Blair (1903, Índia). Va estudiar a Eton, el col·legi on assistien els fills de la classe dirigent d'Anglaterra, i més tard va formar part de la policia imperial. Amb els anys, va voler esborrar aquest passat i se'n va anar a viure a un dels barris més marginals de Londres a lluitar durant la Guerra Civil espanyola de la banda republicana. Va morir al 1950.

Aquest llibre va ser escrit un any abans de morir, en plena Guerra Freda i havent acabat la Segona Guerra Mundial.

L'autor va escriure també la novel·la *Rebel·lió a la granja*, possiblement la seva obra més famosa. A totes les seves publicacions expressa la seva posició (totalment en contra) de l'Estat, les normes i la jerarquia social.

La societat relatada es basa en un règim polític totalment autoritari, governat per El Partit. Aquesta es divideix en tres classes socials: primer, hi ha els membres del Partit; després, hi ha els funcionaris del Partit, aquests són massivament controlats, sense llibertat de pensament: han d'estar d'acord amb el Partit, i els qui no ho estan són assassinats; i finalment els proles, que són entretinguts sense cap mena de vigilància perquè no es rebel·lin contra el Partit.

Tothom està vigilat per telepantalles i micròfons que donen lloc al Gran Germà: "El Gran Germà ho veu tot". Per això hi ha la Policia del Pensament, que et controla massivament. Hi ha diverses manifestacions a favor del partit, a les quals els funcionaris hi ha d'assistir i han de cridar els seus eslògans. Hi ha, també, els "Dos minuts d'odi" diaris, que són dos minuts al dia als qual es crida i insult la fotografia de la figura més representativa de l'oposició al Partit. Algunes característiques concretes són l'abolició de la família, i la immensa reducció del menjar. Hi destaca del fet de l'eliminació del passat, perquè no es pugui seguir la història; i la implantació d'una nova llengua: la novaparla, amb la justificació que, si una paraula no existeix, la seva idea tampoc.

La novel·la es situa a l'antiga Anglaterra, anomenada Franja Àrea 1. El planeta està dividit en tres grans potències: Oceania, que comprèn Amèrica, Sud-àfrica i part d'Europa, amb un règim totalitari; Euràsia, que inclou la Unió Soviètica i quasi tota Europa, amb un sistema polític bolxevista; i Orientàsia, formada per Xina, Japó i Corea.

Aquestes potències han estat en guerra, i ho estaran eternament: alterant-se els enemics i afiliats, modificant el passat perquè es cregui que sempre s'ha estat en guerra amb la mateixa potència. Així s'aconsegueix que no hi hagi guerres internes.

El sistema és completament feixista, i això és degut a què, a causa del capitalisme, es va ser una revolució social que es va guanyar, i va acabar amb la implantació del Partit.

El protagonista és Winston Smith, un funcionari de l'Estat que odia el Partit. El seu treball és reescriure la història.

Winston es troba amb una noia, Júlia, que també està en contra del partit, i de manera il·legal i molt rebuscada, fan quedades i mantenen relacions sexuals. Tots dos creuen afiliar-se a la organització en contra del Partit, enganyats per O'Brien (un company de Winston). Al temps, descobreixen que O'Brien els ha traït, que ell forma part de la Policia del Pensament, i tots dos són empresonats.

El Partit, però, no mata els crimpensadors, sinó que, mitjançant tortures físiques intenten que estimin El Partit i el Gran Germà.

Winston i Júlia van jurar no trair-se, però quan tots dos són a punt de ser torturats de la pitjor manera (per Winston, per exemple, la pitjor manera és tancant-lo amb rates), tots dos supliquen que matin a l'altra persona. I així és com tornen a la seva vida normal, ara, però, havent canviat el seu amor per l'amor cap al Gran Germà.

El treball de modificar el passat és perquè no es recordi, i la gent no utilitzi la memòria. L'objectiu bàsic d'aquesta tasca és controlar la memòria de les persones, així fent que recordin el que El Partit vulgui, col·lectivitzant totes les ments fent que pensin com a una. Així és més fàcil controlar persones. Hi ha un moment de la novel·la al qual Winston assegura haver vist una fotografia de tres persones essent executades per crimpensar. O'Brien demostra que no té raó, dient que aquesta imatge no existia físicament, i per tant només existeix a la seva memòria. Però al no ser la memòria una font vàlida de coneixement, no té cap validesa.

El Gran Germà és present durant tota la novel·la, és un ésser que ho veu tot i ho controla tot, impossibilitant la capacitat d'actuar d'una manera no pròpia amb el partit. Això és una caricatura exagerada dels déus: per als creients, els déus ho veuen tot sempre, i és per això que s'ha d'obrar correctament.

Una de les coses que O'Brien explica a Winston mentre intenta que la seva ment sigui "sana" és que El Partit ho controla tot, ha arribat, fins i tot, a controlar la ment de les persones. Així, O'Brien ensenya quatre dits a Winston, i li ho demostra fent que Winston, al final, es convenci a si mateix, de que allà no hi ha quatre dits, hi ha els que El Partit vol que hi hagi: acaba convençut que dos més dos són cinc.

Al llarg del llibre es repeteixen tres eslògans del Partit: "La guerra és pau", "La llibertat és esclavatge" i "La ignorància és força". Els dos primers eslògans parlen de contraris (guerra-pau, llibertat-esclavatge), però el tercer implica que per a l'autor, ignorància i força són oposants. Això és degut a què, gràcies a la ignorància dels proles, El Partit és fort. Això es pot aplicar a avui dia: mentre la gent ignori el problemes polítics i socials, només guanyaran força.

L'autor va deixar clar que la tècnica de modificar el passat era una crítica cap a aquest sistema, que havia estat utilitzat a la URSS.

Aquest llibre va ser escrit quatre anys després de finalitzar la segona guerra mundial, i clarament és una crítica cap al feixisme, en aquell moment alemany i italià, que buscava la seva dispersió arreu del món.

A la novel·la hi ha un fet molt clar: el programa Gran Hermano està basat en aquesta novel·la: les persones viuen dins d'una cosa i tot el que fan o diuen és vigilat pel Gran Germà.

A banda d'això, tracta el tema de la vigilància. Al llibre ho representa d'una manera molt extrema, però avui dia és cert que se'ns vigila, especialment per Internet: quan ens registrem a algun lloc, donem així accés a la nostra informació provada: fotografies, adreça, número de telèfon... Ens vigilen contínuament, però nosaltres no ens domem compte.

En resum, és una caricatura exagerada del control al qual ens sotmeten els governs. Avui dia és impossible moure't d'una ciutat sense ser registrat per una càmera o qualsevol altre tipus de control.

També es pot relacionar amb el control de Google, ja que cada cop que acceptes les condicions d'ús (que ningú llegeix) acceptes que el servidor tingui accés als teus aspectes privats, com poden ser les cerques que fas per Internet, les teves contrasenyes, etc. També, per exemple, al utilitzar WhatsApp, dones permís als que hi treballen a les teves fotos, els teus vídeos, a les teves converses...

També és certa la frase "Veus allò que el Partit vol que vegis". Els partits polítics ens enganyen contínuament i ens guarden molts secrets que segurament no sabrem mai, i adornen la realitat perquè ho vegem com ells volen. Ens "entretenen" amb programes televisius o amb novetats tecnològiques perquè no ens fiquem als problemes polítics.

L'aspecte de les guerres, sí que s'ha encertat, ja que no hi ha cap època en la qual no hi hagi alguna guerra, encara que sigui només entre dos països.

El fet de les tres potències mundials descriu totalment en món al que vivim, en el qual, pots ser comunista, capitalista o feixista. Hi ha altres tendències minoritàries com l'anarquisme, però aquestes tres ideologies han estat la causa de les guerres més conflictives de la història.

És una clara crítica comunista i, en general, dels règims totalitaris:

"Em temo que, desgraciadament, el totalitarisme està creixent, però només a costa d'enfortir a Stalin, els milions d'americans i anglesos i tot tipus de petits "fuhrrers". Al món que veig venir, al qual dos o tres superpoders controlaran el món, 2+2 serà igual a 5 si el "fuhrrer" de torn ho desitja. La major part de l'elit intel·lectual anglesa s'oposa a Hitler, però només a canvi de recolzar Stalin. La majoria d'ells recolzen mètodes dictatorials, policies secretes i la sistemàtica falsificació de la història sempre que beneficiï als nostres." [Davinson 1944]

4.3. *Els andròides somnien xais elèctrics?*

L'autor del llibre és Philip K. Dick (1928, Chicago). Va néixer de forma prematura, igual que la seva germana bessona, però ella va morir poques setmanes després, la qual cosa va influenciar molt la vida de l'autor. Durant la seva adolescència va patir freqüents atacs asmàtics i períodes d'agorafòbia (fòbia a sortir de casa). Ell, des de ben petit havia escrit ciència-ficció, però durant uns anys va decidir publicar novel·les d'altres gèneres, però va ser un gran fracàs. Al llarg de la seva vida va tenir quatre parelles, i les quatre van acabar malament: així és que a les seves novel·les relata el paper femení com a destructiu. Cap a la dècada dels 60 va començar a experimentar amb drogues, especialment amb LSD, però la seva major addicció era a les amfetamines. Durant la dècada dels 70, la seva tercera esposa va marxar i se'n va endur la seva filla, la qual cosa va fer que caigués en depressió. Addicte a les drogues i afectat per la paranoia, va estar durant uns anys sense escriure. Després d'un intent de suïcidi i una curta estància a un centre de rehabilitació, va experimentar diverses experiències religioses, la qual cosa va portar-li anys d'investigació, i va influir a les seves novel·les posteriors. Va morir als 53 anys d'un atac de cor sense poder veure l'adaptació cinematogràfica del seu llibre *Els andròides somnien xais elèctrics?: Blade Runner*. Aquest va ser escrit en 1968, també durant la Guerra Freda.

La societat plantejada està infectada per residus nuclears causats per la Guerra Mundial Terminal anomenats "la pols" que causen infermetats físiques als humans. Es caracteritza per l'abundància de colònies extraterrestres habitades per andròides (la més usual és a Mart), als quals els humans esclavitzem, i viatgen de forma il·legal a la Terra per emancipar-se. Els animals estan en extinció, i no hi ha classes socials, però sí una jerarquia, en la qual els animals són els éssers més importants, després els humans (aquí hi ha els especials, que són aquells infectats per la pols), i completament menyspreats, els andròides. El preu dels animals es exageradament car, és per això, que la majoria d'animals són artificials. Aquesta societat està altament avançada tecnològicament, i el corrent filosòfic que es segueix és el Mercerisme: l'adoració a un ésser que havia viscut abans de la guerra. El Mercerisme, però,

té un enemic: Buster Amic, que és el presentador del programa de televisió i ràdio més popular, que emeten durant les 24 hores del dia. Ambdós personatges són contraris però imprescindibles en la novel·la.

Un aspecte entre els elements a destacar és la Caixa d'empatia: una espècie d'eina mitjançant la qual sent una espècie de fusió amb Mercer; i l'Òrgan d'Ànims Penfield, una espècie de consola mitjançant la qual pots escollir el teu estat d'ànim.

Els androïdes són físicament iguals que els humans, i fins i tot tenen sentiments, però no empatia. De fet, per saber si una persona és humana o androïde, els "polícies" apliquen un test pel qual, mitjançant preguntes respecte al maltractament animal, capten el temps de reacció en horroritzar-se, i, així descobreixen si l'individu és humà. Però la qüestió més important de la novel·la és que, alguns androïdes, no saben que ho són.

El protagonista és Rick Deckard, un funcionari encarregat d'exterminar androïdes a la Terra, i cada cop està més segur d'una cosa: han arribat a un punt al qual és gairebé impossible de diferenciar-los dels humans.

Paral·lelament, hi ha un altre personatge important: John R. Isidore, una persona amb una deficiència física a causa de la pols, que viu allunyat de la societat. Hi ha un tercer personatge clau en la novel·la: Rachel Rosen, un androïde que ofereix a Rick la seva ajuda per exterminar els altres.

Rick ha d'exterminar una colla sencera de sis androïdes, i els tres que queden vius, s'amaguen a l'edifici de JR. Isidore. Aquí es presenta Pris Stratton, un androïde que s'allotja al pis de JR. Isidore, i que és físicament igual a Rachel Rosen. Això dificulta que Rick l'extermi, ja que ha mantingut relacions sexuals il·legals amb Rachel Rosen. Finalment, Rick els destrueix a tots. Al final de la novel·la es revela que Mercer és un ésser inexistent, i que Buster Amic és un androïde.

Al llarg de la novel·la el protagonista té diversos dilemes com ¿Somien els androïdes? ¿És moralment correcte eliminar un androïde que té sentiments? I el més gran de tots: ¿Com puc saber si sóc humà?

Al llibre s'esmenta que tots els animals estan en extinció. No s'ha complert del tot, però cada vegada hi ha més espècies en perill d'extinció, i, si no en prenem mesures, d'aquí a molts anys, és possible que gairebé no en quedin.

Al ser molt cars els animals, i ja que donen prestigi, la gent els compra artificials per aparentar riquesa: això es pot comparar amb la falsificació de marques d'avui dia, ja que si una cosa dóna prestigi, s'ha de tenir tot i que no sigui vertadera.

La pols esmentada al llibre són clarament els residus nuclears d'avui dia, que causen malalties mentals o deformacions físiques a tothom que m'ha estat en un mínim contacte.

L'Òrgan d'Ànims Penfield es pot relacionar amb el soma d'*Un món feliç*, ja que tots dos, d'alguna manera, et permeten escollir el teu estat d'ànim de manera artificial.

Un concepte important és que l'únic programa que es veu per la televisió és el programa de Buster Amic. Avui, la majoria dels canals de televisió pertanyen a la mateixa companyia, i fan els mateixos programes a diferents hores. No crec que només s'acabi emetent un sol programa durant tot el dia, però sí que s'acabarà monopolitzant la indústria televisiva.

La necessitat d'exterminar els androïdes que han viatjat de manera il·legal al nostre planeta, és una (molt exagerada) caricatura del racisme: a la novel·la els exterminen per por a que acabin amb la vida humana i acabin dominant el planeta; avui dia, els polítics no accepten els immigrants per por a que envaeixin el propi país, i aquells que no tenen documentació legal, són deportats o empresonats.

L'autor amb aquesta novel·la vol donar pas a la reflexió de on està el límit d'allò artificial i allò natural, ja que els andròides també tenen sentiments. Es demostra amb algunes frases com «Els andròides també se senten sols», o «La majoria d'andròides que conec tenien més desig de viure que la meua dona» [Dick, 1968].

4.4. *El Cercle*

L'autor és Dave Eggers (1970, Boston). Va estudiar periodisme, crear una editorial i dirigir una revista satírica

Aquesta novel·la va ser escrita al 2013, per tant no podem saber si el futur es complirà, però sí podem dir si va en aquest camí. No cal dir, que en aquesta època la tecnologia estava molt més avançada que a les altres, incloent-hi xarxes socials, la qual cosa fa que es plantegi el tema de la privacitat.

El Cercle dona nom a la gran xarxa social, que recull direccions de correu electrònic, perfils de xarxes socials, operacions bancàries i contrasenyes d'usuaris que monopolitza la xarxa informàtica. Seria una possible versió avançada de *Google* i *Facebook*. Es podria dir que gairebé domina la activitat digital del món sencer.

Aquesta empresa és caracteritzada per la col·lectivització: tots els seus treballadors són completament feliços i amics entre ells, les relacions no són només de companyerisme sinó d'afecte, cada dia s'organitzen espectacles i festes, hi ha clubs de tot tipus, i ofereix tot tipus de necessitats (per exemple, el pare de la protagonista té esclerosis múltiple i la empresa li paga el tractament i el manteniment). La gent és jove, amb pensaments i estètiques lliures, i tots estan a una xarxa social dins de *El Cercle*, en la qual tothom ha de participar contínua i activament, publicant fotos, informacions, etc. Tot es puntua mitjançant números: hi ha un rànquing dins la empresa segons la popularitat, el treball de la protagonista es valora en percentatge i després segons el número que persones que la visiten.

La protagonista és Mae Holland, una noia que entra a treballar a aquesta gran empresa. Mae és contractada per la seva amiga de la universitat Annie, la qual és de les grans encarregades de *El Cercle*.

Hi ha diversos personatges importants respecte a la vida de la protagonista: el primer és Kalden, un noi que apareix de vegades, sense donar cap informació sobre la seva vida d'una manera caòtica; després hi ha Francis, un altre noi amb una espècie de retràs mental que treballa a *El Cercle* i n'és un treballador exemplar; i per últim hi ha Mercer, el seu ex nuvi, que està en contra d'aquesta entitat.

A Mae, només arribar, li regalen un mòbil, una tablet, ordinadors... El seu treball és ajudar els clients responent-li les preguntes, i aquests clients han de puntuar-la de l'1 al 100, i no pot treure nota inferior a 95. Al principi no entén per què ha de ser a totes les xarxes socials i ha d'assistir a totes les festes i esdeveniments. Però, a poc a poc, va integrant-se en aquest món.

Com bé he esmentat abans, la protagonista entra a l'empresa amb un dels llocs de treball més senzills, però el seu següent treball consisteix en contestar preguntes fetes per un programa que les publica. Així guanya popularitat i acaba sent gravada per una càmera durant totes les hores del dia, una càmera que no pot apagar més d'uns cinc minuts perquè sinó els seus espectadors es posen histèrics.

Un dia, Mae manté relacions amb Francis, i poc després se n'adona que ell els ha enregistrat en vídeo. Ella li demana que ho esborri, però ell diu que això no es pot fer, que tot allò que quedi documentat quedarà per sempre.

Respecte a Kalden, va apareixent i desapareixent durant la història, però en destaca una trucada que fa a Mae dient-li que ha de destruir *El Cercle* perquè sinó es generarà l'apocalipsi humà. Finalment Kalden resulta ser el creador de *El Cercle*, i ell mateix s'ha adonat que ha anat massa lluny.

Pel que fa a Mercer, se'n va a viure a la muntanya tot sol perquè ha descobert que la societat ja no és el que ell pensava, però mitjançant sistemes de vigilància el troben, Mae el persegueix perquè formi part de *El Cercle* dient-li que no té cap altra opció, i finalment es suïcida.

Aquesta empresa té tot tipus de programes: xarxes socials, per conèixer parella, per opinar democràticament... Però el que més problemes causa és un anomenat PastPerfect: un programa que busca i publica la vida dels teus avantpassats.

Annie, l'amiga de Mae, s'ofereix com a voluntària per provar aquest programa, i es descobreix que els seus pares eren esclavistes, es publiquen vídeos mantenint relacions sexuals i prenent drogues, i fins i tot hi ha un en el qual es veu un cas d'homicidi. Aquí s'obre un debat: que els teus pares hagin fet coses dolentes significa que tu també les faràs? Finalment Annie acaba en coma per l'estrès generat, i mentre dorm Mae la critica dient que és una egoista per no compartir amb ella el que està somiant.

Mae, al ser tan popular i influent en els demás, té la idea de tancar *El Cercle*, és a dir, fer llei que cada persona estigui registrada i fent-ne ús, amb la finalitat de tenir una democràcia més pura i més participativa.

Finalment Kalden la fa entrar en raó per no tancar *El Cercle*, per tant, d'alguna manera es podria dir que hi ha un final feliç, però ¿quin tipus de final lliga la felicitat amb la extrema vigilància?

Mae es debat contínuament entre fer allò que vol o allò que *El Cercle* vol. Per exemple, una nit va sola a la platja i roba un kayak perquè li ve de gust anar-se'n a navegar, però els de *El Cercle* ho veuen malament perquè hauria d'haver publicat fotos o la seva experiència, perquè segons ells allò que no és publicat, només se sap a la teva ment, per tant no ha succeït.

En aquest llibre es qüestiona el gran debat entre privacitat i llibertat: acaben sent contínuament vigilats: tenen sensors al telèfon mòbil per poder saber on

són, però tot això ells ho veuen amb naturalitat, perquè així es demostra que totes les persones són bones

La evolució psicològica d'acceptació al rebuig de la privacitat de Mae, ens fa mirar *El Cercle* com una espècie de secta, en la qual tots els seus treballadors han d'estar usant contínuament la xarxa social, i és més important fer amics mitjançant la web que en persona.

Aquest llibre és el que més s'apropa a la nostra societat actual: si no contestes al *WhatsApp* la gent es torna histèrica; si no publiques fotos d'allò que has fet, només queda a la teva memòria; quants més contactes tinguis a les xarxes socials, més popular ets; si no tens totes les xarxes socials del moment ets considerat "raro" o fins i tot anti-sistema...

Aquí hi ha un petit monòleg que fa Mercer abans de suïcidar-se, intentant convèncer a Mae que aturi aquesta bajanada.

"No és que no sigui una persona social. Sóc bastant social. Però les eines que vosaltres creeu, el que fan és fabricar unes necessitats socials antinaturalment extremes. Ningú no necessita el nivell de contacte que vosaltres subministreu. No millora res. No és nutritiu. Són com aperitius per picar. ¿Saps com dissenyen aquests aperitius? Es determina científicament la quantitat de sal i greix que necessiten incloure perquè no deixis de menjar. No tens gana, no necessites aquell menjar, no et beneficia per a res, però no deixes de menjar calories buides. Això és el que vosaltres esteu promocionant. És el mateix. Calories buides sense fi, però al seu equivalent digital-social. I les dissenyeu perquè siguin igualment addictives." [Eggers, 2013]

5. Algunes relacions entre les obres

El concepte més obvi que comparteixen els tres llibres és el de la distopia: tots tres futurs són pessimistes, i inclouen un missatge, una espècie d'avís dient que mentre avanci la tecnologia, avançarà el control. També tots tres tenen clares jerarquies diferenciades.

Pràcticament cap del futur previst per les novel·les s'ha complert absolutament, en cap dels aspectes, però tot i així, sí que han encertat algunes previsions. La única que sí que és totalment acceptada és la de l'avenç tecnològic, ja que, tot i que no és tan extrem, cada vegada tot està més mecanitzat.

Tots quatre critiquen alguna cosa: *Un món feliç* critica el capitalisme, *1984* critica el comunisme, *Somien els andròides xais elèctrics?* és una crítica cap a les intel·ligències artificials i *El Cercle* cap al control al que ens sotmeten les xarxes socials. Cada llibre critica la tendència que s'estava instaurant en la seva època, per això és que veiem *El Cercle* com la més possible visió de futur.

Totes les històries són narrades des d'un punt de vista pessimista, però tot i així, es descriu la societat com a feliç, en la qual els habitants no pateixen, sinó que els hi agrada viure on són. Això ens parla del mínim grau de reflexió social que els autors consideren que presenta la Humanitat.

Els tres llibres del segle XX són protagonitzats per homes, que es qüestionen el sistema en el qual viuen. *El Cercle* és protagonitzat per una dona que, no només accepta la societat en la que viu, sinó que, a més a més, la fa més extrema. Això pot ser degut a la evolució del moviment feminista, ja que al segle XX encara les dones no eren valorades.

El Cercle i *1984* són les dues cara de la mateixa moneda: ambdues parlen de la vigilància extrema i l'autoritarisme, però en *1984* es tracta del govern, i al *Cercle*, som nosaltres mateixos qui ens tanquem en un món sense llibertat. A *1984*, però, s'intenta eliminar el passat, mentre que a *El Cercle*, s'intenta

esbrinar tot, i, fins i tot, és impossible esborrar allò publicat, perquè no sigui possible oblidar el passat. A *1984* i *Somien els andròides xais elèctrics?* Es tracta el tema de la guerra mundial: això és degut a que van ser escrits quan encara era un tema recent i afectable.

En totes les obres (menys *Somien els andròides xais elèctrics?*) el personatge que pensa diferent als demés acaba morint o pensant igual que la resta. Això ens avisa que en un futur, tothom pensarà igual, i qui no ho faci serà tractat com a boig.

6. Conclusions

L'objectiu d'aquest treball era veure si les obres futuristes d'anys enrere han complert les seves prediccions, o si estan en camí de fer-ho, i introduir una reflexió sobre els aspectes més importants que afecten a la nostra societat actual.

Aquest propòsit ha estat complert, ja que després de llegir les quatre obres he fet una comparació amb el present i he descobert que hi ha coses que mai canviaran, en especial la pèrdua de la llibertat.

La tria de les obres ha estat seleccionada per èpoques i per temàtica, i he arribat a la conclusió que van lligades amb el seu present: *Un món feliç* és una crítica al capitalisme, corrent polític que es va instaurar al finalitzar la revolució industrial, a mitjans del segle XIX, que era la novetat política més criticada i recolzada de l'època; *1984* és una crítica al comunisme, sistema sorgit a finals del segle XIX, ja que va causar una gran por a tot el món per les revues violentes revolucions; *Somien els andròides xais elèctrics?* és una crítica a l'avenç de la tecnologia, ja que, en aquella època, es va distribuir més a nivell mundial, no només eren capritxos de la burgesia; i *El Cercle* és una crítica recent a les xarxes socials, donat que cada any sorgeixen més i són més additives.

La conclusió principal que puc extreure d'aquest treball és que els autors de les obres llegides coincidien en una cosa: veien el futur com a negatiu, principalment per l'abús tecnològic que deshumanitza la societat i reprimeix la llibertat.

En la meua opinió, ha estat un treball que m'ha satisfet cultural i críticament, ja que ara veig des d'un altre punt de vista el tema de les xarxes socials o de l'ús excessiu de la tecnologia.

M'ha agradat molt triar aquest treball, i d'ara en endavant continuaré llegint aquest tipus de literatura que m'aporta criteri i arguments per sostenir les meves idees en tots els aspectes.

I, per finalitzar, dono pas a la reflexió: val la pena perdre la llibertat per aconseguir la seguretat? I, el més important, com sabem si aquesta decisió no l'ha pres algú per nosaltres?

Bibliografía i webliografía

- (2013). *Cuestiones sobre “1984” (George Orwell)*.
<gesalmussafes.blogspot.com.es/2013/02/cuestiones-sobre-1984-g-orwell.html> [Data de consulta: 4 de gener de 2017]
- (2016). *¿Sueñan los androides con ovejas eléctricas?; Philip Kendred Dick*.
<html.rincondelvago.com/suenan-los-androides-con-ovejas-electricas_philip-kendred-dick.html> [Data de consulta: 14 de diciembre de 2016]
- D. A. (2015): *Philip K. Dick*. <www.ciencia-ficcion.com/autores/dickpk.htm> [Data de consulta: 12 de diciembre de 2016]
- D. A. (2016). *¿Sueñan los androides con ovejas eléctricas?*
<es.wikipedia.org/wiki/%C2%BFSue%C3%B1an_los_androides_con_ov
ejas_el%C3%A9ctricas%3F> [Data de consulta: 12 de diciembre de 2016]
- D. A. (2016). *1984: Novela*. <es.wikipedia.org/wiki/1984_(novela)> [Data de consulta: 3 de gener de 2017]
- D. A. (2016). *Anexo: Recursos de la ciencia ficción*.
<es.wikipedia.org/wiki/Anexo:Recursos_de_la_ciencia_ficci%C3%B3n> [Data de consulta: 3 de noviembre de 2016]
- D. A. (2016). *Dave Eggers*. <es.wikipedia.org/wiki/Dave_Eggers> [Data de consulta: 6 de gener de 2017]
- D. A. (2016). *Distopía*. <es.wikipedia.org/wiki/Distop%C3%Ada> [Data de consulta: 15 de noviembre de 2016]
- D. A. (2016): *Literatura de ciencia ficción*.
<alt64.org/wiki/index.php/Literatura_de_ciencia_ficci%C3%B3n> [Data de consulta: 5 de noviembre de 2016]
- D. A. (2016): *Un mundo feliz*. <es.wikipedia.org/wiki/Un_mundo_feliz> [Data de consulta: 30 de noviembre de 2016]
- D. A. (2017). *Futurisme*. <ca.wikipedia.org/wiki/Futurisme> [Data de consulta: 8 de juliol de 2016]
- D. A. (2017). *Futurismo*. <es.wikipedia.org/wiki/Futurismo> [Data de consulta: 10 de juliol de 2016]

- Affron, M i Antliff, M (1997). *Fascist visions : art and ideology in France and Italy*. Princenton : Princenton University Press. [Data de consulta: 11 de juliol de 2016]
- Arla (2015). [Reseña] – *El Círculo de Dave Eggers*. <<http://ladanzadeletras.blogspot.com.es/2015/07/resena-el-circulo-de-dave-eggers.html>>
- Arjona, D (2014). *A la sombra del futuro. La distopía conquista la literatura de género*. <www.elcultural.com/revista/letras/A-la-sombra-del-futuro/34891> [Data de consulta: 15 de novembre de 2016]
- Baleys (). *Un mundo feliz; Aldous Huxley*. <html.rincondelvago.com/un-mundo-feliz_aldous-huxley_72.html> [Data de consulta: 2 de desembre de 2016]
- Beleth (2015). Reseña: *El Círculo de Dave Eggers*. <<http://www.book-eater.net/2015/03/resena-el-circulo-de-dave-eggers.html>>
- Bon, F (2015). *Dave Eggers: El Círculo*. <<http://unlibroaldia.blogspot.com/2015/01/dave-eggers-el-circulo.html>>
- Caro, A i Carrillo, L. *Novela de ciencia ficción*. <www.bne.es/es/Micrositios/Guias/NovelaCienciaFiccion/Introduccion/> [Data de consulta: 10 de novembre de 2016]
- Cirulli, M i Cirulli, S (2010). *El espíritu futurista en la publicidad italiana*. Milano: Silvana. [Data de consulta: 9 de juliol de 2016]
- Davinson, Peter [ed.] (1944). *George Orwell: a life in letters*. Traducció al castellà: <www.principiamarsupia.com/2013/08/13/la-carta-en-la-que-orwell-explica-1984/> [Data de consulta: 3 de gener de 2017]
- De Abengibre, EP. (2007). *Aldous Huxley, autor de "Un mundo feliz"*. <choricillos.blogspot.com.es/2007/06/aldous-huxley-autor-de-un-mundo-feliz_14.html> [Data de consulta: 30 de novembre de 2016]
- De Juan, J. L. (2015). «Apaguen sus móviles». *El País*. 8 de enero de 2015. <http://cultura.elpais.com/cultura/2015/01/08/babelia/1420736713_193288.html>
- Eggers, D (2013). *El Cercle*. Estats Units: Random House.
- Fernández, I (2005). *Ciencia ficción sociológica (utopías y distopías)*. <www.ciencia-ficcion.com/opinion/op01037.htm> [Data de consulta: 20 de novembre de 2016]

- Fernández, L (2014). *El Círculo de Dave Eggers: El futuro era esto*.
<<http://www.fantifica.com/literatura/resenas/el-circulo-de-dave-eggers-el-futuro-era-esto/>>
- Huxley, A (1932). *Un món fel·liç*. Regne Unit: Chatto & Windus.
- K. Dick, P (1968). *Somien els androïdes xais elèctrics?* Estats Units: Doubleday.
- Mollna, Sr. (2014). *El Círculo – Dave Eggers*.< <http://www.solodelibros.es/el-circulo-dave-eggers/>>
- Morán, David (2014). «Literatura distòpica: cuando el futuro es una pesadilla». *ABC*. 5 de agosto de 2014.
<<http://www.abc.es/cultura/libros/20140805/abci-literatura-distopica-201408041809.html>> [Data de consulta: 5 de novembre de 2016]
- Orwell, G (1949). *1984*. Regne Unit: Harvill Secker.
- Pérez, J i Merino, M (2009): *Definición de ciencia ficción*.
<definicion.de/ciencia-ficcion/> [Data de consulta: 10 de novembre de 2016]
- Pizza, A (2014). *Las ciudades del futurismo italiano: vida y arte moderno: Milán, París, Berlín, Roma*. Barcelona: Universitat politècnica de Catalunya.
[Data de consulta: 9 de juliol de 2016]
- Tamaro, E (). *George Orwell*.
<www.biografiasyvidas.com/biografia/o/orwell.htm> [Data de consulta: 3 de gener de 2017]
- Verdone, M (1971). *Qué es verdaderamente el futurismo*. Madrid: Rústica editorial. [Data de consulta: 10 de juliol de 2016]